

УДК 347.626:347.635/637

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.1.29>

КОНЦЕПТ ДОГОВОРІВ МІЖ МАТІР'Ю, БАТЬКОМ І ДІТЬМИ

Вагіна І.,

*аспірантка кафедри приватного права
Хмельницького університету управління та права
імені Леоніда Юзькова
ORCID: 0000-0002-9077-8144
e-mail: irinavagina@i.ua*

Вагіна І. Концепт договорів між матір'ю, батьком і дітьми.

Статтю присвячено концепту договорів між матір'ю, батьком і дітьми. Запропоновано власне бачення шлюбного договору, зокрема: це згодовільність (вільна, взаємна згода) подружжя або осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, яка регулює (регулюватиме) відносини: між дружиною, чоловіком як подружжям; між дружиною, чоловіком як батьком, матір'ю дитини; між подружжям та членами їхньої сім'ї або іншими особами, щодо правового режиму майна, порядку користування житлом, а також права на утримання, що укладається в письмовій формі і нотаріально посвідчується.

Визначено, що договір про виховання дітей, батьки яких розривають шлюб – це згодовільність матері та батька, що перебувають у шлюбі, яка визначає те, з ким із них проживатимуть діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також визначає умови здійснення ним права на особисте виховання дітей, що укладається в простій письмовій формі.

Обґрунтовано важливість відмови від терміносполучення «письмовий договір», що фігурує в приписах ч. 1 ст. 109 Сімейного кодексу України, оскільки насправді йдеться про те, що такий поименований сімейний договір укладається в письмовій формі.

Запропоновано визначення поняття договору про утримання дитини тим з батьків, який проживає від дитини окремо. Сформульовано поняття договору про сплату аліментів на дитину. Презентований концепт договору про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку із придбанням права власності на нерухоме майно.

Запропоновано власну дефініцію «укладання договорів між матір'ю, батьком і дітьми». Висновковано, що недосягнення згоди між матір'ю, батьком і дітьми щодо укладання договорів між ними не позбавляє їх можливості здійснювати сімейні права та (або) виконувати сімейні обов'язки, встановлені актами сімейного законодавства.

Ключові слова: договірне регулювання; договори між матір'ю, батьком і дітьми; правовідносини батьків і дітей.

Vahina I. The Concept of agreements between mother, father and children.

The article is devoted to the concept of contracts between mother, father and children. The author proposes his own vision of the marriage contract, in particular: the consensual (voluntary and mutual) will of the spouses or of the individuals who have submitted an application for marriage registration, which governs (or shall govern) the relations between the wife and husband as spouses; between the wife and husband as parents of a child; between the spouses and their family members or other third parties — in respect of the legal regime of property, the procedure for the use of residential premises, as well as maintenance obligations. Such an agreement shall be concluded in writing and duly notarized. It is established that a child-rearing agreement between parents undergoing divorce constitutes the mutual will of the mother and the father, who are in a marital relationship, and determines with whom the child shall reside, the extent of the financial and other support to be provided by the parent living separately, and the conditions under which such parent shall exercise the right to personal involvement in the upbringing of the child. This agreement is concluded in a simple written form.

The importance of refusing the term «written agreement», which appears in the provisions of Part 1 of Art. 109 of the Family Code of Ukraine, since in fact it is said that such a named family agreement is concluded in writing. The definition of the concept of a child support agreement by the parent who lives separately from the child is proposed. The concept of an agreement on the payment of alimony for a child is formulated. The concept of an agreement on the termination of the child's right to alimony in connection with the acquisition of ownership of real estate is presented. The author's own definition of «conclusion of agreements between mother, father and children» is proposed. It is concluded that the

failure to reach an agreement between the mother, father and children on the conclusion of agreements between them does not deprive them of the opportunity to exercise family rights and (or) fulfill family obligations established by acts of family legislation.

Key words: contractual regulation; agreements between mother, father and children; legal relations between parents and children.

Постановка проблеми. Договори між матір'ю, батьком і дітьми відіграють значну роль в системі сімейних договорів. Вони мають унікальний як теоретичний, так і практичний сенс у механізмі правового регулювання. Однак у теорії сімейного права серед актуальних завдань є створення концепту договорів між матір'ю, батьком і дітьми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти договорів між матір'ю, батьком і дітьми прямо або опосередковано висвітлювалися в наукових публікаціях В.А. Ватраса, Б.П. Карнауха, Л.В. Красицької, В.А. Кройтора, М.В. Логвінової, В.П. Маковія, М.Б. Мельник, О.В. Михальнюк, О.В. Розгон, З.В. Ромовської, Л.В. Сапейко, Р.І. Таш'яна, М.А. Тіхонової, Є.Д. Ханович, В.М. Чернеги. Однак зусилля наукової спільноти не спрямовувалися на досягнення, сформульованої нижче мети наукового дослідження.

Метою дослідження є формування концепту договорів між матір'ю, батьком і дітьми.

Виклад основного матеріалу. Предмет нашого дослідження вимагає щонайперше розгляду шлюбного договору як акта (засобу, інструмента) саморегулювання майнових відносин між дружиною, чоловіком як батьком, матір'ю дитини.

У Сімейному кодексі України (далі – СКУ) не фігурує жодна норма-дефініція сімейного договору [5]; не існує, навіть законодавчого визначення поняття шлюбного договору. Це прерогатива українських учених у галузі сімейного права. Однак у наукових прагненнях попередників повністю не відтворено суб'єктний склад між якими (між дружиною, чоловіком як подружжям, між дружиною, чоловіком як батьком, матір'ю дитини, між подружжям та членами їхньої сім'ї або іншими особами) таким сімейним договором можуть бути врегульовані лише майнові відносини.

Отже, поняття шлюбного договору доцільно визначити як згодовільність (вільна, взаємна згода) подружжя або осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, яка регулює (регулюватиме) відносини між дружиною, чоловіком як подружжям, між дружиною, чоловіком як батьком, матір'ю дитини, між подружжям та членами їхньої сім'ї або іншими особами, щодо правового режиму майна, порядку користування житлом, а також права на утримання, що укладається в письмовій формі і нотаріально посвідчується.

У СКУ відсутня єдина норма, в якій би фігурував перелік сімейних договорів, серед яких договори між матір'ю, батьком і дітьми, що укладаються у письмовій формі і підлягають нотаріальному посвідченню. Такі вимоги розпорошені у різних приписах згаданого кодифікованого акта (ч. 1 ст. 94; ч. 1 ст. 109; ч. 4 ст. 157; абз. 2 ч. 1 ст. 189; абз. 2 ч. 1 ст. 190). Шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується (ч. 1 ст. 94 СКУ). Як наголошує З.В. Ромовська, «договір, складений на офіційному, стандартному бланку й посвідчений нотаріусом, має дуже високу доказову вагу. Нотаріальне посвідчення договору презюмує укладення його відповідно до вимог закону. Воно – як специфічний бронешит, – охоронятиме сторони від нападів осіб, невдоволених його укладенням. Нотаріальне посвідчення договору не виключає, однак, можливості визнання його недійсним через підстави, визначені законом. Вимогу нотаріального посвідчення договорів кожна держава обґрунтовує необхідністю забезпечення інтересів не лише конкретних громадян, а й своїх власних. Нотаріус не лише перевіряє особу учасників договору, справжність їхнього волевиявлення, законність договору, а й надає договору ознаку вічності, завдяки внесенню в державний реєстр» [4, с. 54].

Предмет дослідження також вимагає розгляду питання про концепт договору про виховання дітей, батьки яких розривають шлюб, що фігурує в ч. 1 ст. 109 СКУ. Почати треба з визначення поняття цього сімейного договору. Отже, договір про виховання дітей, батьки яких розривають шлюб доцільно розуміти як згодовільність матері та батька, що перебувають у шлюбі, яка визначає те, з ким із них проживатимуть діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також визначає умови здійснення ним права на особисте виховання дітей, що укладається в простій письмовій формі.

Водночас не видається коректним в єдиній нормі СКУ оперувати терміносполученням «письмовий договір». Адже в інших приписах згаданого кодифікованого акта записано, що «договір укладається в письмовій формі». Схожий підхід наскрізно втілено в Цивільному кодексі України (далі – ЦКУ) [9], що є актом приватноправового спрямування.

Отже, до ч. 1 ст. 109 СКУ треба внести зміни та викласти її в такій редакції: «Подружжя, яке має дітей, має право подати до суду заяву про розірвання шлюбу разом із договором про те, з ким із

них будуть проживати діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто проживатиме окремо, а також про умови здійснення ним права на особисте виховання дітей. Такий договір укладається в письмовій формі».

В контексті нормативного регулювання форми договору, передбаченого ч. 1 ст. 109 СКУ необхідно зауважити, що зазначений договір серед іншого має визначати яку участь у забезпеченні умов життя дитини (дітей) братиме той з батьків, хто проживатиме окремо. Очевидно, що участь у забезпеченні умов життя дитини передбачає майнові (аліментні) обов'язки щодо забезпечення вищевказаних умов. Враховуючи те, що згідно положень ч. 2 ст. 109 СКУ, ч. 1 ст. 189 СКУ договір між подружжям про розмір аліментів на дитину має бути нотаріально посвідчений, то відповідно існує правова проблема щодо недосконалого нормативного врегулювання зазначеного питання, що призводить до правової невизначеності і відповідно – до перешкод у реалізації подружжям (батьків) своїх прав, оскільки за такого тлумачення договір передбачений ч. 1 ст. 109 СКУ також необхідно посвідчувати нотаріально. Окрім того, з огляду на конструкцію ст. 109 СКУ та її спрямованість на врегулювання відносин щодо розірвання шлюбу за рішенням суду за спільною заявою подружжя, яке має дітей, можна зробити висновок, що для реалізації права подружжя на розірвання шлюбу необхідно укласти договори визначені як частиною першою так і частиною другою ст. 109 СКУ. Саме тому правозастосовна практика реалізації положень ст. 109 СКУ пішла шляхом укладення подружжям змішаних договорів, якими одночасно врегульовуються як умови щодо сплати аліментів на дитину (дітей) так і відносини щодо визначення місця проживання дитини, забезпечення умов життя дитини та участі в її вихованні (з їх нотаріальним посвідченням). Відповідно положення частини першої та другої ст. 109 СКУ підлягають уніфікації для усунення можливості їх різного тлумачення та для нормативного визначення єдиного сімейного договору (його предмету, форми, вимог щодо нотаріального посвідчення) який подається до суду подружжям, яке має дітей, разом із заявою про розірвання шлюбу за спрощеною процедурою в порядку окремого провадження.

Окремо необхідно зупинитися на дослідженні проблематики питання волевиявлення дитини при договірному врегулюванні батьками умов щодо визначення місця проживання дитини та участі батьків в її вихованні. До досягнення дитиною десяти років місце її проживання визначається за згодою батьків (ч. 1 ст. 160 СКУ); місце проживання дитини, яка досягла десяти років, визначається за спільною згодою батьків та самої дитини (ч. 2 ст. 160 СКУ); якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою (ч. 3 ст. 160 СКУ). Спосіб волевиявлення дитини яка досягла десяти років щодо надання згоди при визначенні її місця проживання законодавчо не визначений. Правозастосовна практика укладення договорів умовами яких визначається місце проживання малолітньої дитини, яка досягла десяти років, пішла тим шляхом, що при досягненні батьками відповідної згоди, щодо волевиявлення (згоди) дитини діє принцип «мовчазної згоди», коли презюмується відповідність волі дитини волі її батьків, доки не заявлено інше. Щодо можливості укладення подружжям (яке має дитину, що досягла чотирнадцяти років) договору про те, з ким із них буде проживати дитина, зокрема для реалізації права подружжя на розірвання шлюбу (ч. 1 ст. 109 СКУ), тривають дискусії, оскільки якщо батьки проживають окремо, місце проживання дитини, яка досягла чотирнадцяти років, визначається нею самою, без участі батьків, тому існує думка, що в такому випадку батьки не можуть укласти договір яким визначити місце проживання дитини. З іншої точки зору, допускається укладення батьками договору про те, з ким із них буде проживати дитина, яка досягла чотирнадцяти років, за умови наявності відповідного одностороннього волевиявлення дитини у формі заяви, яке співпадає (відповідає) з волевиявленням батьків. З огляду на неповну цивільну дієздатність фізичної особи (дитини) у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років та її тісний правовий зв'язок з батьками вважаю, що можливість укладення батьками договору про те, з ким із них буде проживати дитина має бути прямо передбачена законом, з умовою надання дитиною, яка досягла чотирнадцяти років, своєї згоди на проживання з матір'ю або батьком.

Наступним є питанням про концепт договору щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим із батьків, хто проживає окремо від дитини, що фігурує в ч. 4 ст. 157 СКУ. У літературі наявні прагнення окреслити поняття цього сімейного договору. За визначенням Б.П. Карнауха, згаданий сімейний договір являє собою «домовленість між батьками, якою вони погоджують порядок реалізації прав і виконання обов'язків щодо виховання дитини тим із них, хто проживає окремо від дитини» [1, с. 118]. На нашу думку, найкраще розмежовувати сімейно-правові категорії «договір» і «домовленість». В основу варто покласти бачення сімейного договору, що пропонує В.М. Чернега. На думку вченого, сімейним договором є «пойменована (визначена в законі) або непойменована (не визначена в законі, але така, що корелюється із основними засадами сімейного законодавства та моральними засадами суспільства) згода сторін, що зумовлює виникнення, зміну або припинення здебільшого майнових сімейних прав та обов'язків, але не допускає односторон-

ню відмову від неї» [10, с. 9]. До того ж згаданий вище автор пропонує закріпити в СКУ дефініцію «сімейна домовленість», що, за висновками цього правознавця, унеможливить ототожнювати її з сімейним договором. Сімейною домовленістю, за ґрунтовним визначенням В.М. Чернеги, є «згода сторін, що зумовлює виникнення, зміну або припинення особистих немайнових і майнових сімейних прав та обов'язків і може допускати односторонню відмову від неї» [10, с. 7].

Пойменований договір, що фігурує в ч. 4 ст. 157 СКУ, має укладатися в письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню (абз. 1 ч. 4 ст. 157 того самого кодифікованого акта, викладений відповідно до змін, внесених згідно із Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення захисту прав дітей» від 21 травня 2009 року) [2].

Такий сімейний договір батьки укладають після того, як між ними з'ясовано питання про місце проживання дитини і виникає потреба у подальшому здійсненні одним із них своїх батьківських прав у змінених умовах, коли він позбавлений права щоденного контакту зі своєю дитиною [6, с. 165].

Предметом цього пойменованого сімейного договору є дії батьків щодо здійснення ними своїх немайнових батьківських прав щодо дитини під час їхнього роздільного проживання. Таким договором установлюється порядок здійснення цих прав, а не самі права та обов'язки того з батьків, хто проживає: а) окремо від дитини; б) разом із дитиною [6, с. 165].

В аналізованому сімейному договорі можуть бути врегульовані: місце спілкування, його періодичність, тривалість, необхідність присутності третіх осіб під час спілкування. Такий сімейний договір має корелюватися з інтересами дитини. Законодавець не встановлює віку, з якого дитина має право самостійно вирішувати питання свого спілкування з батьками. Проте згідно з ч. 2 ст. 171 СКУ дитина, яка може висловити свою думку, має бути вислухана під час вирішення між батьками, іншими особами спору щодо її виховання [6, с. 166].

Відповідно до ч. 2 ст. 161 СКУ орган опіки та піклування або суд не можуть передати дитину для проживання з тим із батьків, хто не має самостійного доходу. Проте, якщо мати і батько дитини прийдуть до спільного рішення, то в договорі про порядок здійснення батьківських прав вони можуть передбачити, що дитина проживатиме з матір'ю, яка не має самостійного доходу, оскільки це більше корелюватиметься з інтересами дитини [6, с. 167].

Приписи абз. 2 ч. 4 ст. 157 СКУ встановлюють відповідальність того з батьків, хто проживає з дитиною за невиконання договору щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим з них, хто проживає окремо від дитини. Формою такої відповідальності за вказаною нормою є компенсація матеріальної та моральної шкоди. Відповідно до ч. 2 ст. 18 СКУ компенсація матеріальної та моральної шкоди належить до способів захисту сімейних прав та інтересів. Порядок компенсації такої шкоди встановлений приписами не СКУ, а ЦКУ. Адже в цьому разі йдеться про порушення умов договору, то до таких відносин обґрунтовано застосовувати приписи глави 51 ЦКУ. Приписи абз. 2 ч. 4 ст. 157 СКУ встановлюють відповідальність за порушення договору лише для того з батьків, з ким проживає дитина, але такий сімейний договір може бути порушений також тим з батьків, хто проживає окремо від дитини. Останній також може ухилятися від виконання цього договору, зокрема: участі у вихованні дитини, від спілкування з дитиною. У такому разі той з батьків, з ким проживає дитина, також має право вимагати компенсацію їй матеріальної та моральної шкоди. Крім того, кожен з батьків у разі ухилення іншого від виконання договору може захистити порушені права дитини на виховання та спілкування з батьками, вимагаючи від того з батьків, хто ухиляється від виконання договору, компенсувати матеріальну та моральну шкоду дитині та вимагати примусового виконання договору.

З.В. Ромовська презентує бачення договірної регуляції відносин щодо здійснення батьками виховання дитини. Знана представниця науки національного сімейного права зазначає таке: «Важко збагнути, чому визначення у договорі (а договір – це акт доброї волі сторін) днів та годин, коли батько, який проживає, наприклад, у Львові, матиме можливість спілкуватися з дитиною, котра живе з матір'ю у Харкові, є обмеженням його права? Невідомо на чому базується твердження про те, що договір встановлює моральні обов'язки. Обов'язок, визначений договором, є обов'язком правовим, хоча, з точки зору Конституційного Суду України, правовим є і моральний обов'язок. І цьому важко заперечити. Невиконання матір'ю обов'язку забезпечити право батька у визначені дні спілкування з дитиною може мати наслідком відшкодування матір'ю матеріальної та моральної шкоди, завданої батькові, що чітко визначено у ст. 157 СКУ» [3].

Розлого треба окреслити концепт договору про утримання дитини тим з батьків, який проживає від дитини окремо, що фігурує в ч. 2 ст. 109 СКУ. Якнайкраще *договір про утримання дитини тим з батьків, який проживає від дитини окремо* можна визначити як згодовільність між матір'ю і батьком дитини, якою врегульовано порядок (строк, розмір, форма) участі, того з батьків який проживає окремо від дитини, у здійсненні утримання дитини, необхідного та достатнього для забезпечення її гармонійного розвитку, яка укладається в письмовій формі і нотаріально посвідчується.

Український законодавець установлює обов'язковість нотаріального посвідчення згаданого вище сімейного договору. Це означає, що нотаріус перевіряє зміст договору та за наявності в ньому умов, що не відповідають інтересам дитини (якщо батьки відмовляться внести до нього певні зміни), не посвідчить його. Водночас український законодавець не вказує, що такий сімейний договір *укладається у письмовій формі*, без якої неможливо було б його нотаріально посвідчити. До того ж на правильність такого підходу вказують інші приписи СКУ (ч. 1 ст. 94; ч. 2 ст. 109; абз. 1 ч. 4 ст. 157; абз. 2 ч. 1 ст. 189), якими встановлені вимоги до форми договорів між матір'ю, батьком і дітьми. Подібний підхід втілено в ч. 1 ст. 78 СКУ, що, правда, це стосується форми договору подружжя про надання утримання.

Отже, до першого речення ч. 2 ст. 109 СКУ доцільно внести зміни та викласти його в такій редакції: *«Договір про утримання дитини тим з батьків, який проживає від дитини окремо укладається в письмовій формі та нотаріально посвідчується»*.

Питанням, що потребує уваги є концепт договору про сплату аліментів на дитину, що фігурує у ст. 189 СКУ. У літературі наявні прагнення окреслити поняття цього сімейного договору. За визначенням М.А. Тіхонової, договір між батьками про сплату аліментів на дитину являє собою «домовленість між матір'ю та батьком дитини про надання їй утримання з визначення розміру та строків виплати аліментів, яка укладена у письмовій формі та нотаріально посвідчена» [7, с. 101].

На нашу думку, *договір про сплату аліментів на дитину* доцільно визначити як згодовільність між матір'ю і батьком дитини, якою врегульовано порядок (строк, розмір, форма) участі батька та/або матері у здійсненні утримання дитини, необхідного та достатнього для забезпечення її гармонійного розвитку, яка укладається в письмовій формі і нотаріально посвідчується.

Пропонується саме таке визначення з огляду на те, що свобода сторін – батьків визначати їх участь в утриманні дитини є обмеженою правами дитини, а метою означеного договору є забезпечення гармонійного розвитку дитини. Також існує обґрунтована думка, що розмір аліментів на одну дитину, який визначається договором за спільною згодою батьків, не може бути меншим, ніж 50 відсотків прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, з огляду на положення абзацу другої частини другої статті 182 СКУ. Договір може визначати як зобов'язання одного з батьків так і їх обох щодо утримання дитини. Участь в утриманні дитини може бути в грошовій та/або натуральній формі (ч. 2 ст. 181 СКУ). Щодо проблематики визначення зазначеним договором строку сплати аліментів, то превалює думка, що аліменти є виключно періодичними платежами, які боржник (як сторона в зобов'язанні) зобов'язаний щомісячно сплачувати. Такий підхід обґрунтовується зокрема тим, що утримання дитини здійснюється безперервно протягом тривалого часу, а мінімальний гарантований та мінімальний рекомендований розмір аліментів на одну дитину, що встановлені частиною другою статті 182 СКУ визначаються виходячи з розміру прожиткового мінімуму для дитини відповідного віку, який в свою чергу визначається нормативним методом у розрахунку на місяць на одну особу (ст. 1 Закону України «Про прожитковий мінімум»). Проте цей підхід можна вважати таким, що обмежує право батьків самостійно визначати строки сплати аліментів, що забезпечують утримання дитини. Одночасно при реалізації наміру сторін – батьків, до прикладу, визначити одразу весь розмір аліментів (що підлягають сплаті за весь час до досягнення дитиною повноліття) та визначити обов'язок сплатити їх одним платежем у певний строк, необхідно враховувати, що такий договір може тлумачитись, як такий що не забезпечує утримання дитини та спрямований на припинення сплати аліментів. Тому при формуванні концепту такого договору пропонується за основу брати саме його мету – забезпечення гармонійного розвитку дитини.

Предмет дослідження вимагає розгляду питання про *концепт* договору про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку із придбанням права власності на нерухоме майно, що фігурує в ст. 190 СКУ. У літературі наявні прагнення окреслити поняття цього сімейного договору. Наприклад, за визначенням М.А. Тіхонової, згаданий сімейний договір являє собою «домовленість, яка укладається між батьками дитини, а якщо дитина досягла 14-ти років, то й за участю неповнолітньої дитини, з дозволу органу опіки та піклування про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно тим із батьків, хто проживає окремо від дитини» [8, с. 114].

На нашу думку, *договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку із придбанням права власності на нерухоме майно* варто окреслити як згодовільність, що укладається з дозволу органу опіки та піклування між матір'ю, батьком дитини (а якщо дитина є неповнолітньою, то також за її участю) за якою припиняється право на аліменти для дитини у зв'язку з переданням права власності на нерухоме майно тим із батьків, хто проживає окремо від дитини у власність дитини або у спільну часткову власність дитини та того із батьків, з ким вона проживає, та – виникає зобов'язання у того із батьків, з ким проживає дитина, самостійно утримувати її.

Пойменований договір, що фігурує в ст. 190 СКУ, нотаріально посвідчується. Доцільно зауважити, що такий сімейний договір *укладається у письмовій формі*.

З огляду на викладене, до першого речення абз. 2 ст. 190 СКУ пропонується внести зміни та викласти його в такій редакції: «Такий договір укладається в письмовій формі та нотаріально посвідчується».

Цікавим також є питання про укладання договорів між матір'ю, батьком і дітьми. Досягнення (вільної, взаємної) згоди між матір'ю, батьком і дітьми доцільно розуміти як процес досягнення добровільної згоди між цими учасниками сімейних відносин, що здебільшого оформлюються в письмовій формі та нотаріально посвідчуються, задля пріоритетної сімейно-правової охорони прав та інтересів дітей.

Недосягнення згоди між матір'ю, батьком і дітьми щодо укладання договорів між ними не позбавляє їх можливості здійснювати сімейні права та (або) виконувати сімейні обов'язки, встановлені актами сімейного законодавства.

Висновки. Предмет дослідження дав змогу дійти низки висновків.

1. Шлюбний договір – це згодовільність (вільна, взаємна згода) подружжя або осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, яка регулює (регулюватиме) відносини між дружиною, чоловіком як подружжям, між дружиною, чоловіком як батьком, матір'ю дитини, між подружжям та членами їхньої сім'ї або іншими особами, щодо правового режиму майна, порядку користування житлом, а також права на утримання, що укладається в письмовій формі і нотаріально посвідчується.

2. Договір про виховання дітей, батьки яких розривають шлюб – це згодовільність матері та батька, що перебувають у шлюбі, яка визначає те, з ким із них проживатимуть діти, яку участь у забезпеченні умов їхнього життя братиме той з батьків, хто буде проживати окремо, а також визначає умови здійснення ним права на особисте виховання дітей, що укладається в простій письмовій формі.

Доцільно відмовитися від терміносполучення «письмовий договір», що фігурує в приписах ч. 1 ст. 109 СКУ, оскільки насправді йдеться про те, що такий пойменований сімейний договір укладається в письмовій формі.

3. Договір про утримання дитини тим з батьків, який проживає від дитини окремо – це згодовільність між матір'ю і батьком дитини, якою врегульовано порядок (строк, розмір, форма) участі, того з батьків який проживає окремо від дитини, у здійсненні утримання дитини, необхідного та достатнього для забезпечення її гармонійного розвитку, яка укладається в письмовій формі і нотаріально посвідчується.

4. Договір про сплату аліментів на дитину – це згодовільність між матір'ю і батьком дитини, якою врегульовано порядок (строк, розмір, форма) участі батька та/або матері у здійсненні утримання дитини, необхідного та достатнього для забезпечення її гармонійного розвитку, яка укладається в письмовій формі і нотаріально посвідчується.

Договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку із придбанням права власності на нерухоме майно – це згодовільність, що укладається з дозволу органу опіки та піклування між матір'ю, батьком дитини (а якщо дитина є неповнолітньою, то також за її участю) за якою припиняється право на аліменти для дитини у зв'язку з переданням права власності на нерухоме майно тим із батьків, хто проживає окремо від дитини у власність дитини або у спільну часткову власність дитини та того із батьків, з ким вона проживає, та – виникає зобов'язання у того із батьків, з ким проживає дитина, самостійно утримувати її.

6. Укладання договорів між матір'ю, батьком і дітьми є процесом досягнення добровільної згоди між цими учасниками сімейних відносин, що здебільшого оформлюються в письмовій формі та нотаріально посвідчуються, задля пріоритетної сімейно-правової охорони прав та інтересів дітей.

Недосягнення згоди між матір'ю, батьком і дітьми щодо укладання договорів між ними не позбавляє їх можливості здійснювати сімейні права та (або) виконувати сімейні обов'язки, встановлені актами сімейного законодавства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Карнаух Б.П. Договір щодо здійснення батьківських прав та виконання обов'язків тим із батьків, хто проживає окремо від дитини. *Велика українська юридична енциклопедія*: у 20 т. Т. 12: Сімейне право / редкол.: В.І. Борисова (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук. України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2021. С. 119–121.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення захисту прав дітей: Закон України від 21.05.2009 № 1397-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1397-17#Text>.

3. Ромовська З.В. Українське сімейне право: підруч. для студ. вищ. навч. закл. Київ: Правова єдність, 2009. 500 с. URL: <https://westudents.com.ua/glavy/70491-vidi-smeynih-dogovorv.html>.
4. Ромовська З.В. Українське цивільне право. Договірне право. Академічний курс. Львів: ПАІС, 2020. 464 с.
5. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 №2947-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
6. Сімейний кодекс України: наук.-практ. комент. І.В. Жилінкова, В.К. Антошкіна, Н.А. Д'ячкова, В.Ю. Москалюк та ін. / за ред. І.В. Жилінкової, 2008. 855 с.
7. Тіхонова М.А. Договір між батьками про сплату аліментів на дитину. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 12: Сімейне право* / редкол.: В.І. Борисова (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук. України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2021. С. 101–103.
8. Тіхонова М.А. Договір про припинення права на аліменти для дитини для у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно. *Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Т. 12: Сімейне право* / редкол.: В.І. Борисова (голова) та ін.; Нац. акад. прав. наук. України; Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України; Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2021. С. 114–116.
9. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
10. Чернега В.М. Механізм правового регулювання сімейних відносин: реф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.03. Хмельницький, 2022. 43 с.
11. Чернега В.М. Українське сімейне ретроправо, проблеми та потенціал національного сімейного законодавства нашого часу. *Правова держава*. 2025. № 57. С. 200–210.